

In mijn boekenkast staat Darwin naast de Bijbel

Het zit er zoals bekend bovenarms op tussen de *creationisten* en de *Darwinisten*, - nu ook in Vlaanderen. De evolutieleer, een ijzersterke 19^{de} eeuwse doctrine die de menselijke soort als het product ziet van een lang biologisch ontwikkelingsproces, krijgt zowaar opnieuw concurrentie van het aloude Adam-en-Eva-verhaal, dat zijn rechten opeist in de biologies. Dat Darwin zijn illuminatie kreeg op de Galapagoseilanden, september 1835, is algemeen bekend. Maar waar komt dat idee vandaan van een almachtige *pancreator* die de klus in zeven dag klaart? En... waarom komt het vandaag opnieuw boven water, als inzet van politiek gekissebis? Wat is er opeens mis met de evolutieleer? Of sluimeren er, onder die tweestrijd tussen *creo's* en *Darries*, nieuwe cultuurkloven in het landschap van een gefragmenteerde, postmoderne beschaving?

[God bless America: de truc van Achnaton](#)



Eerst even het geheugen opfrissen. ‘Ons’ scheppingsverhaal wortelt onmiskenbaar in de Judeo-Christelijke traditie van het monotheïsme: er is één (mannelijk) ongeschapen opperwezen dat de wereld *ex nihilo* creëert, zonder assistentie en zonder participatie van een (‘vrouwelijke’) antipode. Vrijwel alle andere oude cosmogonieën, - te beginnen met de Babylonische, later de Griekse, - gewagen van een oersexuele daad tussen twee tegengestelden (bv. licht en duister), waaruit eerst de wereld, dan de goden en tenslotte de mensen worden geprocreëerd. Sex dus, al op het eerste moment van het heelal, met een hele pleiade van grote, kleine, slimme, domme, goede en slechte hemellichamen als gevolg. De onbeheersbaarheid van deze vrolijke veelgoderij, die aanleiding gaf tot een pluralistische shopping-religie (*Welke god zal ik vandaag eens gunstig stemmen, om mijn reuma in bedwang te houden?*), moet bepaalde machthebbers gestoord hebben. Omstreeks 1350 v.C., - dus nog niet zo gek lang geleden, voert *Achnaton* de cultus van Aton in, als

Egyptische staatsreligie: bemint en vreest één God, schepper van hemel en aarde, en rechter over alles wat beweegt onder het uitspannel. Daartoe werd het oude polytheïsme grondig vertimmerd, wat niet zonder slag of stoot ging (historici vermoeden dat Achnaton uiteindelijk gelijkwideerd werd door aanhangers van de oude, ‘heidense’ natuurreligie). In die periode ook moet er een zekere *Mozes* aan het hof van de farao vertoefd hebben: korte tijd later werden het ‘modern’ monotheïsme en het bijbehorende scheppingverhaal dé hype van het moment. En vooral,- het was een mythe die de absolute heersers veel beter uitkwam: zij konden zich spiegelen aan een transcendent Opperwezen (de Hebreeuwse *Elohim*) dat aan de bron van alles ligt, zonder zelf een oorsprong te hebben. Onbegrijpelijk en fascinant.

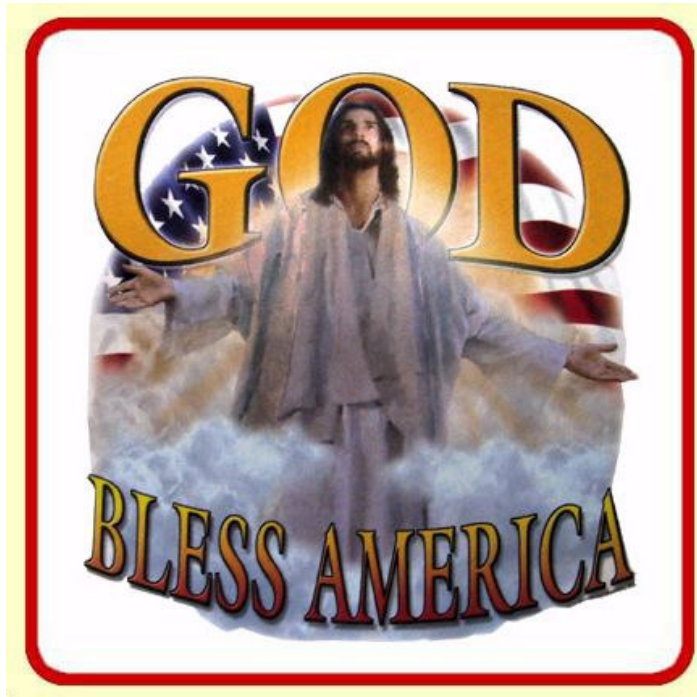


De verabsolutering van de Ene God, met de monotheïstische staatsgodsdienst als logische conclusie, was dus van meetaf aan een politiek verhaal: het scheppingsverhaal is een natte droom van de alleenheerser. Het is een demagogische mythe (vandaag zouden we zeggen: een communicatiestrategisch concept), met voorbedachten rade geconstrueerd door een farao met grote ambities. De daaruitvolgende *genesis*-vertakkingen van het Jodendom, het Christendom én de Islam volgen een en dezelfde piste van een

monarch die boven alle tegenstellingen staat. De wijsheid van de wereldlijke heerser wordt ingefluisterd door de Almacht. Tot diep in de middeleeuwen zou die buiksprekerij voortduren. Logisch ook dat de drie takken van het monotheïsme voorbestemd waren om met elkaar in de clinch zouden gaan: alle drie claimen ze een unieke, onverwisselbare en onveranderlijke Waarheid rond dat Ene Opperwezen.

Het 18^{de} eeuw Verlichtingsdenken gold twee eeuwen als dé remedie tegen dit soort politiek gestuurde religieuze projecties. Maar aan het einde van de 20^{ste} eeuw haken twee processen fataal in elkaar: een stille implosie van de Westerse democratische instellingen, en de opkomst van de Islam als radicale, anti-Westerse derdewereld-ideologie. Waardoor ook het Avondland, in de verdediging gedrongen, zich weer herinnerde dat het God aan zijn kant had,- vooral sinds 11 september 2001. En zo wordt al iets duidelijker, waarom de entourage van *neocons* rond President Bush dat creationisme zo omarmt. Enerzijds had Bush’ meesterstrateeg *Karl Rove* met een simpele rekensom begrepen dat de fundamentalistische

Christenen in de VS een belangrijk kiezerspotentiaal vertegenwoordigden. Anderzijds echter was het droppen van een creationistische *bug* in de liberale Californische wetenschapscultuur een perfecte aanloop om de democratie zelf in vraag te stellen, tenzij die deel uitmaakt van een meesterlijk-goddelijk strategisch plan (*Intelligent Design* dus): Georges Bush, de man met Mozaïsche allures, via het Amerikaanse kiessysteem door God uitverkoren voor een heilige missie. *God bless America*. Nu lijkt deze kruisvaartrethoriek lichtjes hilarisch, maar in die sfeer zijn wel de plannen voor de Irak-oorlog gerijpt.



Ondertussen is de creationistische hype, zoals bekend, de grote plas overgewaaid, en o.m. tot Belgische afmetingen herleid. In volle komkommertijd verrasten CD&V-politica Cathy Berx en veteraan Luc Van den Brande ons met een zacht voorstel om ook het scheppingsverhaal in de biologieles te introduceren, kwestie van eens een andere klok te laten horen. Daar hebben ze op zich absoluut gelijk in. Alleen: evenmin als bij de *neocons* in de VS gaat het hen

om waarchtig pluralisme, maar veeleer om het inspelen op onderbuikgevoelens bij een publiek dat het politiek theater kotsbeu is, verlangt naar authenticiteit, en zich terugplooit op een vage nostalgie naar legitieme, absolute autoriteit.

Ze hebben de statistieken aan hun kant: mensen zijn op zoek naar de Grote Waarheid die de kleine pedanterie van haar sokkeltje blaast. Volgens een recente peiling gelooft 43% van de Amerikanen in het letterlijke scheppingsverhaal, en nog eens 38% in het *Intelligent Design*-concept. In Zwitserland vindt driekwart van de inwoners dat de schepping ook aan bod moet komen in de biologieles. En zo'n derde van de Vlamingen schijnt te geloven dat God de wereld geschapen heeft, waarmee ze Darwin dus impliciet naar af sturen. Terug naar de middeleeuwen? **Veeleer lijkt het erop dat het gebrek aan zingeving en de afkeer van het moderne hokjesdenken** ('zinloze' en waardenvrije wetenschap in de biologieles, de grote levensvragen in godsdienstles of moraal) **zich vertaalt in een religieus réveil waar de politiek**

watertandend naar kijkt. Het groeiend publiek draagvlak voor het creationisme lijkt niet zozeer bijbels-fundamentalistisch, dan wel een uiting van diep cultureel onbehagen.

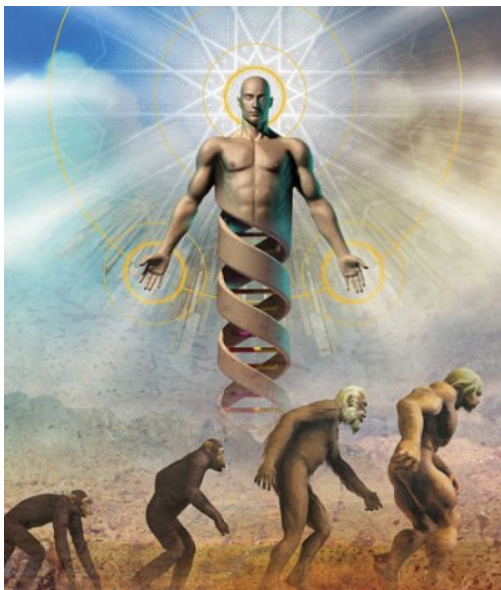
[The survival of the fittest: Darwin en de nieuwe wereldorde](#)

Want dat er vanalles schort aan die evolutieleer, kan een klein kind aanvoelen. Alleen al het fanatisme waarmee het vandaag verdedigd wordt, moet onze argwaan wekken. In een recent rapport van de parlementaire vergadering van de Raad Van Europa wordt ronduit het ‘indoctrinerende creationisme’ verbanvloekt en de ‘objectieve evolutieleer’ aangeprezen,- het lijkt wel een pauselijk edict. De achtergrond van deze rabiate uitspraak is zonder twijfel ideologisch: de ‘*struggle for life*’-idee rijmt perfect met de gedereguleerde vrijmarkteconomie die ons door de strot wordt geduwd. In de nazitijd vormde Darwin de pseudo-wetenschappelijke onderbouw van de rassenleer, vandaag is hij een fetisj van het neoliberalisme. Voluit heet het sleutelwerk van Darwin overigens “*On the origin of species by means of natural selection*”, met als ondertitel “*or the preservation of favoured races in the struggle for life*”. De apologeten van de evolutietheorie laten dat onderschrift gegeneerd weg...



Als men het Darwinisme socio-politiek doordenkt, eindigt men in de nieuwe wereldorde van de *global market place*. De biologische *struggle* heet in economische taal ‘concurrentie’, die zichzelf op het einde afschaft en overgaat in een monopoliedictatuur. Ze is gegrond op een schaarste-idee en de doctrine dat miserie en dood nuttig zijn om populaties in evenwicht

houden (het zgn. Malthusianisme). Sukses gaat ten koste van de andere, rijkdom is een bewijs van aangepastheid (*fitness*). Alleen de besten zullen overleven in het echte real-life-Robinson programma. En met hoe minder ze op 't einde zijn, hoe comfortabeler ze het zullen hebben. Het 19^{de} eeuwse Darwinisme was dan ook de simpele emanatie van een triomferende burgerlijk-liberale klasse die haar vrijemarkt-ideaal met een minimum aan regels wou beperkt zien. Het is de wetenschappelijke travestie van het recht van de sterkste ('*the survival of the fittest*') in een universum waar de winnaar ook altijd gelijk heeft. Het stuitende antropocentrisme dat daaruit volgt ('de mens als bekroning van de evolutie', zoals de bijbel de mens als kroon van de schepping ziet) veegt elke ecologische bescheidenheid resoluut weg,- de gevolgen daarvan tekenen zich langzamerhand wereldwijd af. Er zijn namelijk steeds meer tekenen die erop wijzen dat *the fittest* op deze planeet misschien wel gewonnen heeft, maar dat het globale plaatje niet klopt, en dat het hier eerder gaat om een zelfkroning van het mannelijke roofdier.



Zo komen we tot de griezelige vaststelling dat de evolutieleer zich als een atheïstische religie gedraagt. Ze verabsoluteert de vooruitgang, fundeert het economische '*laissez-faire*', en ziet in elke winnaar een bevestiging van haar eigen gelijk. De

spermatozoïde die het rapst spurte, bepaalt de spelregels voor het nageslacht. De doden waren dom, zwak, onaangepast,- de overlevers planten zich voort en geven hun succesrijke genen door, ter meerder glorie van de soort maar ook van het *survival*-principe zelf. De tautologische ketting die zo ontstaat is er een

van compleet zelfbedrog: de open markt van het leven zou geluk moeten creëren maar doet net het omgekeerde. In een kannibalistisch universum waar men eet om niet gegeten te worden, is de mens alleen. Met de vrije wil als alibi wordt een collectieve verslaving zonder weerga georganiseerd,- een verslaving die de vorm aanneemt van een mateloze consumptiebegeerte: de evolutieleer vindt zijn apotheose tussen de supermarktrekken en in de TV-reklame. *Ik eet, dus ik ben.*

Het mag dan ook niet verbazen dat de Vlaamse liberalen in hun pen kropen om Darwin alsnog het ultieme gelijk te gunnen, in naam van de vooruitgang en de 'wetenschappelijke objectiviteit'. Nadat politieke theelichtjes zoals Margriet Hermans en Annick de Ridder het

terrein hadden beschenen, mocht Karel de Gucht in een Standaard-opiniestuk van 16/8 alle registers opentrekken: “*Het naast elkaar, op gelijke hoogte, bespreken van creationisme en evolutietheorie is een logische onmogelijkheid.*” Tot zover de levensbeschouwelijke



verdraagzaamheid van de uittrede Minister van Buitenlandse Zaken. Achter het intellectueel diletantisme van De Gucht zit een behoorlijke dosis pedanterige arrogantie: we weten eigenlijk alles al, er zijn alleen een paar vervelende tsjeven die de biologies verstoren,- ze moeten tot de orde worden geroepen. De

nadrukkelijkheid waarmee de top-VLD-er een 19^{de} eeuwse wereldbeeld verdedigt dat op de drempel van de 21^{ste} eeuw zijn tweede jeugd beleeft, bevestigt het vermoeden dat wetenschap niet waardenvrij kan zijn: de liberalen plakken aan Darwin, zoals de Getuigen van Jehovah aan hun Bijbel. Dat de wetten van de vrije markt sinds de val van de muur uitdijen over deze planeet, maakt die ideologie totalitair en de bijbehorende wetenschappelijke doctrine inderdaad onweerlegbaar, zoals het Christendom dat in onze middeleeuwen was. Daarmee bewijst De Gucht, wellicht zeer ongewild, dat de evolutieleer wél op hetzelfde niveau staat als het scheppingsverhaal. Het zijn mythologische verdichtingen die een tijdsgeest, een cultuur en een collectieve perceptie van de werkelijkheid weerspiegelen. Ze drukken het intellectuele overwicht van een heersende klasse uit, en consolideren dus macht.

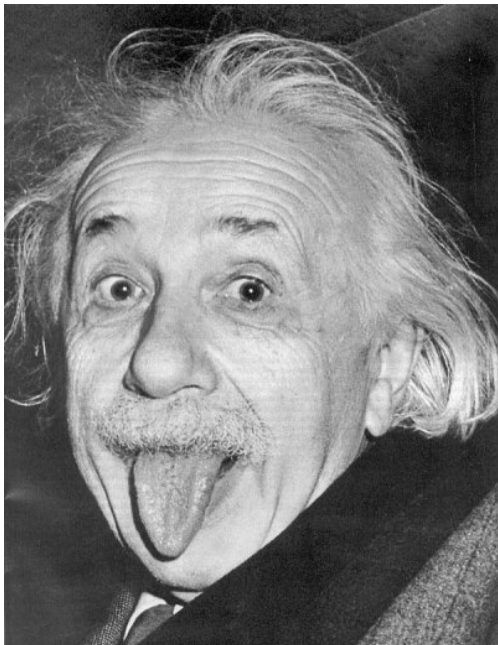
Overigens, Karel De Gucht, is dat geen notoire logeklant? En is de vrijmetselarij als mannenclub historisch niet doordrongen van de goddelijke scheppingsgedachte,- ook al heeft het GrootOosten een vrijzinnig kleurtje? Quid?

[En toch beweegt ze...](#)

Zo rijdt heel het zelfverzekerde evolutiediscours zich vast in cirkelrederingen, vergelijkbaar met de middeleeuwse godsbewijzen. Eigenlijk hebben de hedendaagse kennisleer en wetenschapsfilosofie allang korte metten gemaakt met dat misverstand. Vooral de 20^{ste} eeuwse denker *Thomas Kuhn* (“*The structure of scientific revolutions*”, 1962) analyseerde de geschiedenis van de menselijke kennis als een opeenvolging van *paradigma*'s,- grote verhalencomplexen die de neiging hebben zichzelf in stand te houden, tot ze kantelen en er

een totaal nieuw inzicht doorbreekt. Telkens, aan de doodstrijd van zo'n paradigma, wanneer er gaten opduiken en zekerheden afbrokkelen, verschanst het zich met des te meer fanatisme achter zijn eigen autoriteit. Tekenen wijzen erop dat we ons ook vandaag in zo'n kantelpunt bevinden: Darwin is op zijn retour.

De conclusie daaruit is, dat geen enkele visie op mens, wereld en natuur objectief 'beter' is dan een andere,- dat had de 18^{de} eeuwse filosoof Immanuel Kant al door. Elke doctrine, hoe wetenschappelijk-exact en 'natuurgetrouw' ze ook lijkt, is een heersende mening, die het omwille van allerlei redenen haalde op andere meningen. Het zijn algemeen aanvaarde, tijdsgebonden wereldbeelden. Sterker nog: God of de evolutie, het gaat *altijd* om modellen, geloofsinhouden, al dan niet gerationaliseerde dogma's en dingen die we 'willen' zien (Kuhn: "A scientific community cannot practice its trade without some set of received *belief*").



Dat inzicht zou ons tot een Socratische bescheidenheid moeten aanzetten: in feite weten we helemaal niets,- we *denken* dat we iets weten, en klampen er ons aan vast. De bekende Grot-allegorie van Plato heeft dat schimmenspel weergaloos verwoord: we leven in een cocon van pseudo-kennis en waanvoorstellingen, gewoonweg omdat ons brein beperkt is, omdat het sociaal handig is, en omdat maar weinigen de moed hebben om de heersende meningen te negeren. **De geschiedenis van de menselijke kennis is een aaneenrijging van misverstanden, intellectuele luiheid, *wishfull thinking* en ook wel echte**

stommiteiten. Slechts heel af en toe van echte geniale flitsen. En,- tragikomisch: we weten het alleen maar achteraf, als de oude vooroordelen door nieuwe zijn vervangen. Of dacht U nu echt, Karel, dat wat we vandaag als 'wetenschappelijk juist' beschouwen, dat binnen 100 of 200, laat staan 500 jaar nog zal zijn? **Men zal zich in de toekomst kapot lachen over wat wij in 2007 geloofden. Het Darwinisme en de evolutietheorie inbegrepen.** Copernicus, de man die nu te pas en te onpas ten tonele wordt gevoerd, beschouwde zijn heliocentrisme overigens zeer bescheiden als 'een wiskundig model', niet als dé finale beschrijving van dé realiteit. Galilei, Copernicus, Einstein, namen die we nu meer eerbied uitspreken, golden in hun tijd als heterodox, 'onwetenschappelijk', bizar, of zelf gewoon geschift.

Wellicht zijn alleen deze subversieve momenten echt de moeite in heel de door Thomas Kuhn geschetste carroussel van verhalen die elkaar van de troon stoten: momenten waarop individuen zekerheden onderuit halen, regels verbreken en autoriteit uitdagen. In die zone wordt wetenschap brokkelig, controversieel, onaangepast, zelfs chaotisch. Het zou goed zijn moesten paranoïde zelotenclubjes als SKEPP (“Studiekring voor Kritische Evaluatie van Pseudo-wetenschap en het Paranormale”), met als vaandeldrager Prof. Em. *Etienne Vermeersch*, dat eindelijk eens beseffen. In hun fanatisme om de ‘rationele wetenschap’ te verdedigen, sabelen deze kruisvaarders zowat alles neer wat niet voor 100% past in het academisch-conformistische denkkader van vandaag. Amusante hobby’s zoals astrologie, ufologie en handlezen, maar ook biologische landbouw, parapsychologie, acupunctuur, psycho-analyse, macro-biotiek, homeopathie, en... uiteraard het creationisme. Ik durf wedden dat ze de theorie van de *global warming* ook tot op het laatste moment bestempeld hebben als een ziekelijke complottheorie, zoals onze weerman Frank Deboosere dat twee jaar geleden nog volhield.



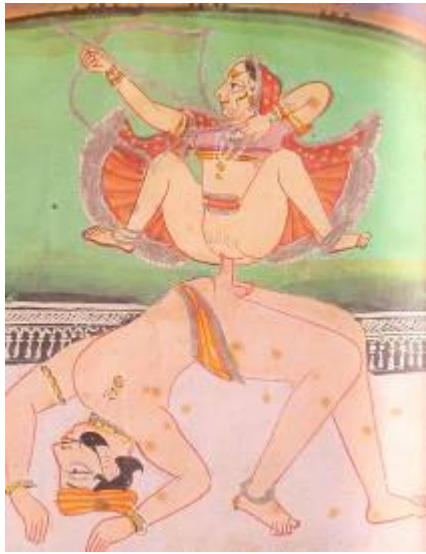
Wetenschap is ‘van nature’ reactionair, behoudsgezind, en het onderwijs bestendigt die tendens om eenzijdig te handhaven wat voor de meerderheid als ‘waar’ en ‘objectief’ geldt. Het standpunt van Frank Vandembroucke is weinig bemoedigend, ondanks alle rethoriek omtrent pluralisme en verdraagzaamheid. Men haalt geen

diploma met het betwijfelen of deconstrueren van gesetelde theorieën. Niet-conforme inzichten worden gemarginaliseerd, als prettig-gestoorde fabulaties bestempeld, of als gevaarlijke fantasieën verbanvloekt.

Dit soort wetenschappelijke onverdraagzaamheid dijt sociaal uit, en zorgt voor een constante onderbelichting van wat nieuw, kritisch en controversieel is. Eigenlijk toont Kuhn aan, hoe wereldvreemd en neurotisch academische netwerken in elkaar zitten. Wetenschap gaat niet alleen over kennis en nieuwsgierigheid, maar ook en vooral over leerplannen, eindtermen, grote budgetten, carrières, prestige, Nobelprijzen, sociale elites, en ethische commissies die politici van hun geweten ontlasten. **Primair zorgt wetenschap voor de wereldwijde tewerkstelling van miljoenen subintellectuelen waarvan het gros nooit door één origineel idee zal overvallen worden.** Hier en daar zit er een echt genie tussen (meestal in de schemering

werkend, zoals de wiskundige *Grigori Perelman* die nooit uit zijn Siberisch woud komt, zelfs niet om een Nobelprijs af te halen), maar dat zijn witte raven aan de rand van de academische bureaucratie die haar eigen middelmatigheid tot absolute maatstaf verheft.

De moderne wetenschap is dus een instituut. Erger nog: ze is een *kerk* met een hiërarchische structuur, een inquisitorische handhavingsstrategie en een dogmatisch discours. De formele scheiding tussen godsdienst en staat verandert daar niets aan, ze bevordert het misschien zelfs. Toen ik me als jonge student aan de VUB wilde inschrijven (waarvan vooral de *V* van *Vrij* me intrigeerde...) werd ik met zachte hand gedwongen om een verklaring te ondertekenen waarin



ik de principes van het *Vrij Onderzoek* onderschreef.

Snapt U de paradox? Ik slikte een paar keer en tekende.

Galileo Galilei indachtig, die ook voor de inquisitie moest zweren dat de aarde stilstond, en nadien mompelde '*E pur si muove*'. Vrij vertaald: 'Het zal me Siberische worst wezen.'

Sindsdien staat in mijn boekenkast Darwin naast de Bijbel en de Kama-Sutra. Welk boek het dichtst de waarheid benadert, dat is een discussie zonder begin of einde. Welk van de drie in de biologieles het meest

plezier zou opleveren, daar kan weinig twijfel over bestaan.

www.skepp.be

www.visionair-belgie.be